

॥ श्री ॥

अथ श्री त्रिविक्रमपंडिताचार्यसूत श्री नारायणपंडिताचार्यविरचितः

॥ श्री मध्वविजयः ॥

५. पंचमः सर्गः

वेदांतविद्यानिजराज्यपालने संकल्प्यमानो गुरुणा गरीयसि ।

अद्वैतेता अभिषिच्यते पुरा स वारिभिर्वारिजपूरितैरथ ॥ ५.१ ॥

आनंदरूपस्य परस्य पात्र धीः आनंदसंगदायिसुशाम्भकृत स यत ।

आनंदतीर्थेति पदं गुरुदितं बभूव तस्यात्यनुरूप रूपकम ॥ ५.२ ॥

कदाचिद्रोपययौ यतिः सखा गोविंदबुद्धेर्बहुशिष्यसंबृतः

अमुष्य शिष्या अनुमानशिषिताः तदाहजिगीषन गुरुबुद्धिमुक्तताः ॥ ५.३ ॥

भिदा सुसाध्येत्यनुमानमत्र तैः प्रायुज्यताहशु प्रतिपक्षभीषणम

अखंडयद व्यक्तमखंड धीरिदं स पक्षदक्षः फणिनं विराडिव ॥ ५.४ ॥

अथापि मिथ्या विमतं मतत्वतो विवाद निर्मुक्तु वदित्यवादि तैः ।

अनेन सत्यं विमतं मतत्वतो यथा घटादीत्यनुमा न्यगद्यत ॥ ५.५ ॥

हेतोरतिव्याप्तिरवादि तैर्यदा सकौतुकैस्तूर्णमसावविस्मयः ।

न शुक्तिरूप्यादि मतं यदन्यथा मतं तदित्यादि वदन जिगाय तान ॥ ५.६ ॥

तत्रेह प्यतत्रेहविमतेहनुमां वदन तदप्रतिष्ठां प्रतिपादुकः स्वयम ।

विजित्य विश्वान विदूषं सभास्वसौ जगाम नाम्नाहप्यनु मान तीर्थताम ॥ ५.७ ॥

সমস্তবাদীংদ্রগজপ্রভংগদঃ চরন্নবন্যাং প্রতিপক্ষকাংক্ষয়া |
বেদদ্বিষাং যঃ প্রথমঃ সমায়মৌ স বাদিসিংহোহত্র সবুদ্ধিসাগরঃ || ৫.৮ ||

তস্যোরুদুর্গর্ববতো জিগীষয়া নিশাতমাদত্ত মুকুংদধীর্দ্রতম |
স্বশিষ্যহস্তেন মঠাংতরেষুধেঃ সুপক্ষদক্ষং সুখতীর্থমার্গণম || ৫.৯ ||

জৈত্রং প্রজিজ্ঞাসু কুতূহলাকুলং নৃগাং কুলং প্রত্নরিতং নিশাময়ন |
অবংদতোপেত্য গুরুং গরিষ্ঠধীঃ স রূপ্যপীঠায়তনোত্তমস্থিতম || ৫.১০ ||

স বাদিসিংহস্য গিরং গরীয়সীং অখংডয়ত পংডিতমংডলাংতরে |
তীক্ষ্ণেন বাক্যেন মিতেন বেগিনা গদাং শরণেব বিশারদো মুহুঃ || ৫.১১ ||

অসাবসূয়ন দ্বিনবপ্রকারতো ব্যচীক্ল পত কংচিদথার্থমুচ্চকৈঃ |
জগদ্বিজৈতুশ্চ জয়ে সসংশয়ঃ তাবজ্জনোহজায়ত পূর্ণচেতসঃ || ৫.১২ ||

বিকল্পকোটীরথ খংডয়ন দ্রুতং রেজেহধিকং স্মেরমুখো বৃহন্মতিঃ |
তমস্ততীর্বা দ্যুমণির্বিশুদ্ধয়া গবা শ্রিতো বিষ্ণুপদং সদাস্পদম || ৫.১৩ ||

অগাধমাঅন্যতিবেলমুদ্ধতং তিরস্কৃতশেষসরস্বতীততিম |
কামং মহামানসকুংভসংভবো লঘূচকারেত্যপি বুদ্ধিসাগরম || ৫.১৪ ||

স্ব এব বাদোহস্থিতি বাদিনৌ খলৌ অদ্যোত্তরং ভাতি যদীর্য়তামিতি |
মধ্বে ঋবাণেহমত তৌ জিতৌ জনঃ স নিশ্চিকায়াপি নিশাপলায়নাত || ৫.১৫ ||

॥

बुद्ध्याङ्किना वादिवरेण चाहर्जितां जयश्रियं भूपरिवर्तिना चिरात् ।
अहो मुहूर्तादयमप्रयत्नवान् अवाप्तवानित्यतिविस्मितं जनैः ॥ ५.१७ ॥

व्याख्यान कदाचिन्मणिमद्भिनिर्मितं भाष्यं जनैस्तर्कविशारदैर्बृतः ।
उवाच वाचं परिहासहासवान् सम्मोदतीर्थः सुरमोददायिनीम् ॥ ५.१९ ॥

सत्सूत्रभावे प्रविचारिते पृथग् भाष्याभिसंघौ च विशुद्धबुद्धिभिः ।
निगृह्य गृताग्रहमुग्रमेतयोः मान्योन्नयोन्न्योन्यमहो न दृश्यते ॥ ५.१८ ॥

इति क्रवाणे प्रतिपादयत्यलं भाष्येऽत्र दोषान् प्रबलान् मुहुर्मुहुः ।
तस्मिंस्तु विस्मरधियोऽपि यत्नतो न श्रेयसः पर्यहरन्निमानमी ॥ ५.१९ ॥

ननुस्य सूत्रस्य परोऽर्थ उच्यतां यद् भाष्यमात्रं भवता निरस्यते ।
भवादृशैर्यः कविभिर्न दृश्यते कथंचनेत्युचुरिमे वचस्विनः ॥ ५.२० ॥

अक्लिष्टशब्दान्प्रयमेष संभवत सूत्रार्थमुच्छेर्बचनं तदाऽहददे ।
मानीकृतान्नायुतस्मृति ऋणाद् एष्यत्कथा तांऽवसूत्रधारकम् ॥ ५.२१ ॥

बुद्धुंसया मत्सरवर्जितान् जनान् समत्सरान् वा विजिगीषयाऽहगतान् ।
श्रुतप्रवीणानतितार्किकान् मुहुः भङ्ग्याह्नया भङ्गमुपानिन्याय सः ॥ ५.२२ ॥
कदाचिदेनं प्रतिगम्य सौम्यधीः स मध्येगेहार्यवरः प्रसेदिवान् ।
हेतोः कुतश्चिद् विमनीकृतोऽप्यहो गुणाङ्किलुक्कः सुजनः प्रसीदति ॥ ५.२३ ॥

তেজোহমৃতং নন্দনগাত্রপাত্রগং নেত্রাংজলিভ্যামপিবত সদাহব্যয়ম |
বিদ্যাসুধাং চাস্য বচোমহাঘটে পূর্ণামসৌ কর্ণপুটেন পংডিতঃ || ৫.২৪ ||

লীলাবিবাদে গুরুণা জগদুরোঃ প্রসংগতস্তত্র চ তাদৃশে সতি |
সূত্রার্থবিচ্ছেত কুরু ভাষ্যমংজসে ত্যাক্ষেপপূর্বং গুরুরভ্যধাদিমম || ৫.২৫ ||

বিধানমাত্রং তদুপাদদে তদা পয়ো যথাহচ্ছং পরমঃ স হংসরাট |
তল্লীনমাক্ষেপমুপৈক্ষতাফলং বারীব সংতো হি গুণাংশতোষিগঃ || ৫.২৬ ||

বৈরাগ্যবৈয়াত্যসুবাঙ্কুপূর্বকৈঃ যুতো গুণৈঃ পারমহংস্যভূষণৈঃ |
জ্যেষ্ঠো যতির্যো লিকুচাষ্ময়োদ্ববঃ তং ভূরিভক্তিঃ স কদাচিদববীত || ৫.২৭ ||

বিরোধি বেদাংতকৃতাংতসংপদাং ভাষ্যাদিকং চেদিদমস্তু কা ক্ষতিঃ |
অস্মভ্যমাচক্ষ বিচক্ষণোচিতং ভাবং তু সূত্রোপনিষদ্বিবক্ষিতম || ৫.২৮ ||

ইত্যস্য বাচা শরদেব ভাসিতা যদাহখিলাশাঃ শুভপূর্ণয়া বভৌ |
প্রমোদতীর্থাননচংদ্রচংদ্রিকা ব্যাখ্যাভিধা বিষ্ণুপদপ্রকাশিনী || ৫.২৯ ||

জেম্বন কদাচিত কিল কালপালিতাং দিশং প্রয়াতোহ্চ্যুতবুদ্ধিনা সহ |
সমগ্রধীর্মংডিতবিষ্ণুমংগলং বিষ্ণুং জগন্মংগলমাননাম সঃ || ৫.৩০ ||

ভিক্ষাপ্রদাত্রাহত্র পরীক্ষিতুং মুহুঃ দত্তে প্রভুক্তে কদলীফলোচ্চয়ে |
অনেন নির্যন্ত্রমবার্যবিস্ময়ঃ তমার্যবর্যং বিজনেহবদদ গুরুঃ || ৫.৩১ ||

ভিক্ষাবসানে দ্বিশতাধিকৈঃ ফলৈঃ ব্যুটৈঃ প্রভুতৈঃ পরিপূরিতেহপি তে ।
তনুদরে নাস্তি গরিষ্ঠতা কথং সুচিত্ত সত্যং বদতাদ ভবানিতি ॥ ৫.৩২ ॥

অংগুষ্ঠমাত্রং জঠরপ্রতিষ্ঠিতং জাজ্বল্যমানং মম জাতবেদসম ।
নিত্যং হিতং বিশ্বদহং চ বিত্ত তং বিশ্বেশচেতা ইতি সোহব্রবীত তদা ॥ ৫.৩৩ ॥

পর্যাকুলানেকসরস্বতীততীন ন্যায়োপপন্নান বিবিধার্থসংযুতান ।
অতীত্য দেশান সময়াংশ্চ চারুধীঃ অসৌ জগামাভিমতেন বর্জনা ॥ ৫.৩৪ ॥

স্বহেলয়া পাতিতপার্থিবরজাং ধীশুদ্ধিদাং কেবলভূষণায়িতাম ।
পয়স্বিনীং প্রেম্ফ্য পথি দ্বিজার্চিতাং স ভাবিনীমস্মরদত্র চংডিকাম ॥ ৫.৩৫ ॥

ততঃ ক্রমেণ প্রচলনুপেয়িবান অবংদতেংদীবরসুংদরচ্ছবিম ।
অংভোজনাভং স ভুজংগশায়িনং শ্রীবল্লভং শ্রীমদনংতসৎপুরে ॥ ৫.৩৬ ॥

বেদাংতসূত্রাণি কৃতাংতবিত্তমো ব্যাখ্যাদসৌ শিষ্যগণায় সংসদি ।
বিলক্ষণং জীবগণাদ গুণার্গবং ব্রহ্মাচ্যুতাখ্যং প্রতিপাদয়ন মুহুঃ ॥ ৫.৩৭ ॥

অপ্রাংশুনুল্লোপপদাধিবাসজঃ স সংকরো বৈরপরায়ণঃ পুনঃ ।
অসূয়য়োচেহত্র মহানতিক্রমঃ সূত্রার্থ বাদোহকৃতভাষ্যকেশ্বিতি ॥ ৫.৩৮ ॥

বদোত্তরং ভাতি যদীহ কুর্মহে ভাষ্যং কৃতির্নাস্য হি দংডবারিতা ।
জগদুরুণামিতি তাং গুরোগিরং জনঃ সমস্তোহভিননংদ সস্মিতাম ॥ ৫.৩৯ ॥

প্রাঞ্জৈর্মহাপুরুষসর্বলক্ষণৈঃ সংপন্নদেহোহয়মিতীরিতে প্রভৌ |
পরে পরস্যাপ্যতিপীনতাদৃশঃ স্ফিঙ্খাত্রসংশংসনমেব চক্রিরে || ৫.৪০ ||

স্ফিগ্দূষণানি প্রতিপাদয়ত্যলং সংপূর্ণসংখ্যেহস্য তু লক্ষ্মশাস্ত্রতঃ |
তদংডসংখংডনসংশ্রবং ব্যধাত তদক্ষমোহসৌ প্রকৃতির্হি সাহসতাম || ৫.৪১ ||
স

নাত্ৰাহত্র তীর্থেষচিরেণ কন্যাকাতীর্থে সুতীর্থে সুখতীর্থ আপ্লুতঃ |
সমুদ্রসেতৌ চ নিমজ্য বিষ্ণবে শ্রীরামনাথায় নমাশ্চকার সঃ || ৫.৪২ ||

তমাব্রজংতং যতিবেষধারিণং দংডং প্রকাশৈশ্যষ হসন্নভাষত |
খংড্যেত দংডো যদি চংড ন ত্বয়া ত্বং পংডকোহপংডিত বংধ্যবাগিতি || ৫.৪৩ ||

লজ্জানতঃ স্বার্থমথার্থয়ন্নসন উপৈক্ষ্যতাসৌ দ্বিজনায়কৈস্তদা |
আনন্দয়ংতং বদনেংদুনা জগত তং দ্বেষ্টি কঃ প্রাজ্জমিহেতি বাদিভিঃ || ৫.৪৪ ||

য়ায়াঃ প্রসক্তাঃ পরিষৎসু পুরুষৈঃ বিদ্যা বিদ্যৈর্বিবিধৈঃ সমাগমে |
স তাসুতাসু প্রতিভাতিভাসুরো বিদ্যাসু বিদ্যাধিপতির্জিগায় তান || ৫.৪৫ ||

অচাল্যমানঃ সগুরুঃ স চাপলৈঃ অসজ্জনানামবলীয়সামিহ |
উবাস মাসাংশ্চতুরো মহামনাঃ সিংহো গুহাংতোপগতঃ শুনামিব || ৫.৪৬ ||

শৃংগারসিংধুং স ভুজংগশায়িনং শ্রীরংগবাসং কৃতমংগলং সতাম |
অমংদধীর্দেবমবংদতাহগতঃ কবেরকন্যাহিমবায়ুসেবিতম || ৫.৪৭ ||

ततो निवृत्तः परमेव पूरुषः प्रणम्य नानायतनेषु संचरन ।
प्रकाशयन स्वातिशयानमानुषान आशामुदीचीं प्रययावसौ क्रमात ॥ ५.४८ ॥

ततस्ततो विस्मितलोचनैर्नरैः निरीक्ष्यमाणोऽतिसूलक्षणकृतिः ।
ग्रामोत्तमान प्राप्य पयस्विनीतटे विवेश देवायतनं स किंचन ॥ ५.४९ ॥

अधीत्य धर्मेण षडंगमागमं तदर्थसंवर्णननिर्णयान्विताः ।
प्रापुर्दिजेन्द्रास्तमपूर्वपूरुषः जिज्ञासवः सुप्रथितं जगत्त्रये ॥ ५.५० ॥

सुस्मितेन्दुमरविन्दलोचनं स्वर्णवर्णमतिभद्रभाशगम ।
वीतभूशमपि विश्वभूशणंतं दिदृक्शुरलमापतज्जनः ॥ ५.५१ ॥

विद्योरुद्युतिधीरतारकतिरङ्गारे पतंगायितो
दुर्वादीभकुतर्ककुंभदलने सिंहप्रवर्हायितः ।
लोलालोककलोकदृक्कुमुदिनी संह्लादनेहञ्जायितः
संसन्मंडलमंडनायित उत स्वानंदतीर्थो बभौ ॥ ५.५२ ॥

॥ इति श्रीमत्कविकुलतिलक त्रिविक्रमपंडिताचार्यसूत
नारायणपंडिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनंदांकिते पंचमः सर्गः ॥